

**UY TA'LIMI SHAROITIDA INGLIZ TILINI IMKONIYATI
CHEKLANGAN O'QUVCHILARGA ADAPTIV TA'LIM
TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QITISH**

Malika Ergasheva,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti tadqiqotchisi

E-mail: dr.malikaprof@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada uy ta'limi olayotgan imkoniyati cheklangan o'quvchilarga ingliz tilini o'qitish jarayonida adaptiv ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik, metodik va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Zamonaviy axborot texnologiyalari imkoniyatlari, multimedia resurslari, interaktiv platformalar hamda shaxsga yo'naltirilgan o'qitish usullarining afzalliklari yoritilgan. Shu bilan birga, texnik, tashkiliy va psixologik to'siqlar o'rganilib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqotda xorijiy va mahalliy tajribalar tahlil qilingan, uy ta'limida samaradorlikni oshirish uchun integratsiyalashgan metodik yondashuv taklif etilgan.

Kalit so'zlar: uy ta'limi, adaptiv texnologiyalar, imkoniyati cheklangan o'quvchi, ingliz tili, inklyuziv ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan o'qitish, multimedia, masofaviy ta'lim, pedagogik innovatsiyalar.

KIRISH. Jamiyatda inklyuziv ta'limni rivojlantirish jarayonida imkoniyati cheklangan bolalarning to'liq va sifatli bilim olishini ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Uy ta'limi shaklida o'qish imkoni berilgan o'quvchilar, ayniqsa, chet tillarini o'rganish jarayonida qator metodik va psixologik qiyinchiliklarga duch keladi. Shu sababli, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida ishlaydigan adaptiv ta'lim tizimlaridan foydalanish ularning individual ehtiyojlariga moslashgan ta'lim muhitini yaratish imkonini beradi.

Adaptiv texnologiyalar orqali o'quv materiallari mazmuni, taqdim etish tartibi va murakkablik darajasi o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va faollik ko'rsatkichlariga qarab avtomatik ravishda moslashtiriladi. Bu esa imkoniyati cheklangan o'quvchilarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi, motivatsiyasini oshiradi va til o'rganish samaradorligini kuchaytiradi.

Mazkur maqolada uy ta'limi sharoitida ingliz tilini o'qitishning adaptiv modellari, ularning afzallik va cheklovlari, amalda qo'llash imkoniyatlari hamda pedagogik ta'sir samarasi atroflicha yoritiladi. Shu bilan birga, ilg'or tajribalar tahlil qilinib, milliy ta'lim tizimida qo'llash uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Uy ta'limi sharoitida ingliz tilini o'qitish imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun bilim olish jarayonini individualizatsiya qilish va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlash imkonini beradi [1]. Ushbu ta'lim turi o'quvchining sog'lig'i, rivojlanish xususiyatlari hamda psixologik ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini moslashtirishni nazarda tutadi [2]. Zamonaviy adaptiv ta'lim texnologiyalari esa bu jarayonda markaziy o'rin egallab, o'quv materiallarini, dars metodikasini va baholash tizimini o'quvchining tayyorgarlik darajasi va qiziqishlariga moslashtiradi [3]. Sun'iy intellekt algoritmlari va multimedia vositalari yordamida har bir o'quvchi uchun individual o'quv yo'nalishi shakllantiriladi [4], masalan, interaktiv topshiriqlar murakkabligi avtomatik ravishda o'zgaradi va qiyinchilik tug'ilganda qo'shimcha izohlar beriladi [5].

Bunday yondashuv bir nechta muhim afzalliklarni ta'minlaydi: shaxsga mos dars rejasi, gamifikatsiya va multimedia orqali motivatsiyani oshirish, doimiy monitoring asosida moslashuvchan baholash hamda o'qituvchiga vaqt va resurslarni samarali taqsimlash imkoniyati [6–9]. Biroq, ayrim cheklovlar ham mavjud: internet sifati va texnik infratuzilmaning yetarli emasligi [10], pedagoglarning adaptiv tizimlar bo'yicha malaka yetishmasligi [11], uzoq muddatli ekran qarshisida ishlashning psixologik ta'siri [12] va litsenziyalangan platformalar narxining yuqoriligi [13].

Xorijiy tajribada Coursera, Khan Academy va LingQ kabi platformalar

maxsus interfeyslar va moslashtirilgan dars dasturlari orqali imkoniyati cheklangan o'quvchilarning ingliz tilini o'rganish samaradorligini oshirgan [14], mahalliy tizimlarda esa Ziyonet va EduMarketda adaptiv modullar bosqichma-bosqich joriy etilmoqda [15]. Tadqiqot natijalari adaptiv texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning til o'zlashtirish ko'rsatkichlarini 25–40 foizgacha oshirishi mumkinligini tasdiqlaydi [16]. Shu asosda, pedagoglar uchun maxsus malaka oshirish kurslarini tashkil etish, multimedia resurslarini milliy ta'lim kontekstiga moslashtirish, adaptiv platformalar orqali loyiha va tadqiqot ishlarini yo'lga qo'yish hamda davlat-xususiy hamkorlik asosida imkoniyati cheklangan bolalar uchun litsenziyalik dasturlarni moliyalashtirish tavsiya etiladi [17–20].

XULOSA. O'tkazilgan ilmiy-tahliliy izlanishlar uy ta'limi sharoitida imkoniyati cheklangan o'quvchilarga ingliz tilini o'qitishda adaptiv texnologiyalarni qo'llash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Mazkur texnologiyalar o'quv jarayonini shaxsga moslashtirish, bilimlarni o'zlashtirish sur'atini individual boshqarish va o'quvchining qiziqishlariga mos kontent yaratish imkonini beradi. Sun'iy intellekt algoritmlari, multimedia vositalari va interaktiv platformalar orqali ta'lim jarayoni nafaqat moslashuvchan, balki motivatsion jihatdan ham boyitiladi.

Shu bilan birga, adaptiv texnologiyalarni joriy etish jarayonida bir qator muammolar aniqlanadi: texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, pedagoglarning malaka tayyorgarligi yetishmasligi, internet tezligi va uzluksizligi bilan bog'liq cheklovlar, shuningdek, litsenziyalangan dasturiy ta'minotning yuqori narxi. Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish uchun davlat-xususiy hamkorlikni kengaytirish, o'qituvchilar uchun maxsus o'quv kurslarini tashkil etish, milliy ta'lim tizimiga moslashtirilgan multimedia resurslarini yaratish hamda raqamli ta'lim platformalarini rivojlantirish tavsiya etiladi.

Xalqaro va milliy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, adaptiv ta'lim texnologiyalarini kompleks yondashuv asosida joriy etish o'quvchilarning til kompetensiyasini 25–40 foizgacha oshirishga yordam beradi. Shu sababli, mazkur

texnologiyalarni uy ta'limi jarayonida tizimli qo'llash, ularning pedagogik asoslarini yanada chuqur o'rganish va metodik jihatdan boyitish kelgusida ilmiy-tadqiqot va amaliy faoliyatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson J. "Adaptive Learning Technologies in Language Education", *Journal of Educational Technology*, 2021, №3, pp. 45–58.
2. Reinders H., & White C. "Special Needs Learners and Home-Based Language Education", *TESOL Quarterly*, 2020, №54(2), pp. 350–372.
3. Brusilovsky P. "Adaptive Hypermedia for Education and Training", *Adaptive Learning Systems*, Springer, 2018.
4. Kardanova E., & Mikhailova A. "Individually-Oriented Instructional Models", *Pedagogika*, 2019, №6, pp. 14–22.
5. Siemens G. "Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age", *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2019.
6. Kitchakarn O. "Using Gamification for English Language Learning", *English Language Teaching Journal*, 2020, №13(7), pp. 215–229.
7. Uvarov A.Yu. "Adaptivnoe obuchenie: kontseptsii i tekhnologii", *Otkrytoe Obrazovanie*, 2018, №2, pp. 23–34.
8. Woolf B.P. "Building Intelligent Interactive Tutors: Student-Centered Strategies for Revolutionizing E-Learning", Morgan Kaufmann, 2021.
9. Koval T.V. "Metodicheskie osnovy distantsionnogo obucheniya uchashchikhsya s ogranichennymi vozmozhnostyami zdorov'ya", *Vestnik Defektologii*, 2019, №5, pp. 67–73.
10. UNESCO. *Education for Persons with Disabilities: Guidelines for Inclusion*, Paris, 2020.
11. Kukulska-Hulme A. "Mobile-Assisted Language Learning for Special Needs Learners", *ReCALL*, 2018, №30(1), pp. 1–19.
12. Chapman R. "Psychological Aspects of Long-Term Online Learning", *Educational Psychology Review*, 2019, №31(2), pp. 261–276.

13. OECD. *Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with AI*, Paris, 2021.
14. Coursera. *Impact Report: Adaptive Learning Modules*, 2022.
15. Ministry of Public Education of Uzbekistan. *ZiyoNET Platform: Inclusive Education Development*, 2021.
16. LingQ. *Language Learning Through Adaptive Technologies: Case Studies*, 2020.
17. Dudeney, G., & Hockly, N. "Integrating ICT into Language Education", *ELT Professional Series*, 2018.
18. Akhmedov N.M. "Innovatsion pedagogik texnologiyalar", Toshkent: O'qituvchi, 2019.
19. Xolmatov A.S. "O'zbekistonda masofaviy ta'limning rivojlanish istiqbollari", *Ta'lim Texnologiyalari Jurnali*, 2020, №4, pp. 55–61.
20. Salikhova Z.R. "Adaptiv o'qitish tizimlari: nazariya va amaliyot", Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.